VPLYV MIESTNYCH AKČNÝCH SKUPÍN NA PODPORU ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU, NA PRÍKLADE MIESTNEJ AKČNEJ SKUPINY (MAS) MAGURA-STRÁŽOV

Tomáš Kováč, Ivan Laco, Michaela Kalivodová, Martin Boltižiar

Abstract

Local action groups came into existence based on LEADER, the programme of European Union, which enable financing from European Union. These compositions of public and private sectors has a role to support and development of rural regions with a regard to preserving sustainable development. Even though there are research papers discussing different topics related to LAGs, research aimed to influence of LAGs to tourism are not numerous. The local action group (LAG) Magura-Strážov was chosen as a study case behalf of nature and historical potencial of the region for development of tourism and consecutive economic benefits for the local population. The research paper analyzes priority strategies of CLLD, potential for tourism, includes SWOT analysis of MAS Magura-Strážov functioning, summarizes realized projects and proposes specific actions that support tourism development.

Keywords: LAG, Magura-Strážov, development of tourism, LEADER

Úvod

Pod pojmom miestna akčná skupina (MAS) rozumieme spojenie členov zo súkromného, občianskeho a verejného sektora, pričom spoločným faktorom je celistvé územie (NSRV, 2015b). Fungujú na základe prístupu LEADER („Spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka“), ktorý vznikol na podnet Európskej komisie. Jeho úlohou je, prostredníctvom stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou (CLLD), rozvoj vidieka a využitie jeho potenciálu. Viac ako polovica obyvateľov Európskej únie (EÚ) žije na vidieku, ktorý pokrýva 90 % územia EÚ z čoho vyplýva, že je veľmi dôležité podporovať rozvoj práve týchto území. Hlavnou ideou je efektívne zapájanie miestnych obyvateľov z rôznych sektorov a teda uplatňovanie princípu „zdola nahor“, a sú to práve oni, ktorí toto územie dôverne poznajú. Územie MAS Magura-Strážov sme vybrali ako príklad územia charakteristické svojím veľkým, avšak nedostatočne využitým, prírodným a kultúrnym potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu a v tomto kontexte taktiež poskytuje priestor pre iniciatívu a realizáciu projektov MAS Magura-Strážov.

Teoreticko-metodické východiská

Prvé zmienky o výskumoch týkajúcich sa MAS a prístupu LEADER sa začali objavovať v roku 2000 (Thuesen, 2010). Tejto téme ako aj rozvoju vidieka sa venuje taktiež niekoľko monografií, ako príklad uvádzame prácu Social capital and local development od Pisani et al. (2015). Publikácie sa sústreďujú najmä na územie Dánska (Thuesen, 2010), Poľska (Furmankiewicz, 2012, 2013), Rumunska (Paul, 2015), Slovinska (Volk, Bojnec, 2014), Španielska (Navarro et al., 2018) či Talianska (Navarro et al., 2018). Najčastejšie sa venujú všeobecnému fungovaniu MAS (Furmankiewicz, 2013), problémom, ktoré sa pri fungovaní vyskytujú (Furmankiewicz, 2012, Navarro et al., 2016) ako aj financovaniu (Volk - Bojnec, 2014). Prínosnú publikáciu napísali Lopolito et al. (2011), ktorí zostavili vzorec na ohodnotenie efektívnosti MAS. Napriek pomerne veľkému počtu publikácií týkajúcich sa MAS zaznamenávame menej prác, ktoré sa venujú rozvoju vidieka prostredníctvom cestovného ruchu (Petrovič, Muchová, 2013, Boltziar, 2001).

Fungovanie a možnosti získavania finančných prostriedkov MAS Magura-Strážov

Európska komisia v programovom období 2014-2020 zaviedla možnosť využívania finančných prostriedkov z rôznych zdrojov ako napr. integrovaného rozvoja vidieka a ďalších fondov EÚ. Ide o tzv. multifinancovanie prostredníctvom miestneho rozvoja, ktorý je riadený komunitou CLLD (Kováč, 2017, Wisterová, 2016).

CLLD z anglického výrazu (Community Led Local Development) je nástroj na zapájanie miestnych aktérov do rozhodovania o sociálnom, environmentálnom a ekonomickom rozvoji svojho územia. Ciele stratégie CLLD nadväzujú nielen na potreby regiónu, ale odrážajú v sebe aj ciele koncepčných dokumentov, ku ktorých napĺňaniu sa zaviazala SR. Ide predovšetkým o stratégiu 2020 (Európska Komisia, 2010), Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020 (PRV) a Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020 (IROP, 2014). V súlade s Partnerskou dohodou SR na roky 2014-2020 sa na podporu nástroja CLLD využívajú dva EÚ fondy. Využíva sa Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV) prostredníctvom PRV 2014-2020 a Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR) prostredníctvom IROP 2014-2020. Obsahovým základom pre stratégie CLLD sú PRV a IROP (NSRV, 2015a).

Pre fungovanie programu LEADER je dôležitých 7 hlavných princípov, (zdola nahor, územno-miestny princíp, lokálne partnerstvo, integrovaný prístup, sieťovanie, inovácia a národná a medzinárodná spolupráca), ktoré sa navzájom ovplyvňujú, dopĺňajú a sú medzinárodne uznávanými v EÚ (Leader SVK, 2010).

MAS je zoskupenie predstaviteľov, v ktorých na úrovni rozhodovania nemá žiadna záujmová skupina viac ako 49 % hlasovacích práv. Každá MAS musí

spĺňať základné podmienky týkajúce sa partnerstva, územia pôsobnosti a stratégie rozvoja. Počet obyvateľov, ktorí žijú v území MAS, je presne ohraničený. Pohybuje sa od 10 000 obyvateľov do 150 000 obyvateľov. Hustota obyvateľstva MAS nesmie byť vyššia ako 150 obyvateľov/km². Zastúpená je občianskym združením v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov a má právnu subjektivitu, taktiež má vytvorenú štruktúru orgánov, ktoré sú schopné spravovať verejné prostriedky a manažovať činnosť MAS. Zároveň musí mať najmenej 7 obcí a členovia MAS musia mať na území MAS trvalý alebo prechodný pobyt, sídlo alebo prevádzku. Každá MAS musí mať vypracovanú stratégiu CLLD s jasne formulovanými cieľmi a opatreniami, ktoré budú prispievať k podpore miestneho rozvoja. Na území SR implementácia prebieha prostredníctvom PRV SR 2014-2020 pod záštitou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (Leader SVK, 2010, Zákon č. 83/1990, NSRV, 2015b).

Administratívny proces schválenia projektu

Proces získavania finančných zdrojov z fondu EPFRV prebieha nasledovne. Ako prvé MAS vyhlási výzvu na Implementáciu Integrovannej stratégie rozvoja územia pre určité opatrenie. Každá výzva na implementáciu stratégie musí byť zverejnená minimálne 14 pracovných dní. V tomto období je potrebné podať na MAS projekt. Konečný prijímateľ podpory musí predložiť projekt manažérovi MAS, ktorý vykoná formálnu kontrolu projektu, prevezme ho a vystaví prijímateľovi potvrdenie o prevzatí. Následne MAS zvolá zasadnutie výberovej komisie. Výberová komisia vyhodnotí všetky prijaté projekty v rámci jednej výzvy a vyčlení projekty, ktoré splnili všetky podmienky formálnej a administratívnej kontroly a predloží ich výkonnému orgánu MAS, ktorý potom schvaľuje tieto projekty na financovanie z PRV 2014-2020. Schválené projekty MAS posíla na Pôdohospodársku platobnú agentúru (PPA), ktorá do 40 pracovných dní vykoná kontrolu dokumentov a predložených projektov. Zároveň kontroluje aj projekty, ktoré boli na úrovni MAS vylúčené. Po ukončení kontroly vydá PPA konečnému prijímateľovi - predkladateľovi projektu „Rozhodnutie o schválení žiadosti o nenávratný finančný príspevok z PRV SR 2014-2020“ a do 15 dní od vydania tohto rozhodnutia predloží návrh zmluvy medzi PPA a konečným žiadateľom. EÚ akreditované platobné agentúry sú EFRR a EPFRV. Na Slovensku je to PPA, ktorá patrí pod Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (NARIADENIE EÚ č. 1303/2013).

História MAS Magura-Strážov

Základy MAS boli položené v roku 2003 vznikom združenia obcí Mikroregión Magura-Strážov, ktoré tvorilo 13 členských obcí: Temeš, Čavoj, Dlžín, Horná Poruba, Kostolná Ves, Košecké Podhradie, Liešťany, Šútovce, Seč,

Valaská Belá, Zliechov, Nevidzany a Rudnianska Lehota. Ustanovujúce zasadnutie sa konalo v obci Temeš. V roku 2007 sa k pôvodným 13 (podhorské obce) mikroregiónu pripojilo 6 (prímestských) obcí: Opatovce nad Nitrou, Lazany, Košeca, Nitrianske Rudno, Kocurany, Kanianka a mesto Bojnice, aby vytvorili stabilnejší celok MAS Magura-Strážov. Tento celok funguje v rovnakom zložení aj v súčasnosti. V októbri 2007 bola na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky zaregistrovaná MAS Magura-Strážov so sídlom v obci Kanianka. Od roku 2015 sa sídlo MAS presunulo do obce Šútovce. (Stratégia CLLD, 2015, Kováč, 2017).

Vymedzenie a stručná charakteristika územia MAS Magura-Strážov

Územie MAS v rámci Slovenskej republiky patrí do Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK), pričom MAS sa rozprestiera na území dvoch okresov a to Prievidza a Ilava (mapa 1). Celková plocha MAS Magura-Strážov, je 339,36 km² (Stratégia CLLD, 2015, Kováč, 2017, Hrnčiarová, red. 2002).

Podľa geomorfologického členenia Mazúra a Lukniša (1986) zaraďujeme územie MAS do celkov Strážovské vrchy a Hornonitrianska kotlina. Najvyšším bodom je vrch Strážov 1212,3 m n. m., ktorý sa nachádza nad obcou Zliechov.

V rámci klimatického členenia Slovenskej republiky sa v danom území nachádzajú všetky klimatické oblasti a to teplá oblasť, mierne teplá oblasť a chladná oblasť (Lapin a kol., 2002).

V rámci širších vzťahov patrí územie do umoria Čierneho mora a povodia rieky Nitry, ktorá je zároveň najvýznamnejšou riekou v území.

Mapa 1: Vymedzenie územia MAS Magura-Strážov

Map 1: Definition of the LAG territory Magura-Strazov

V rámci fyto geografického členenia v súlade s Kolénym a Barkom (2002) zaradujeme územie v rámci Európy do oblasti Holarktis, Eurosibírskej podoblasti, stredoeurópskej provincie a do oblasti západokarpatskej flóry (*Carpathicum occidentale*). Na územie MAS Magura-Strážov zasahuje obvod predkarpatskej flóry (*Praecarpathicum*) (Brtek a kol., 1979, Kováč, 2017).

Z hľadiska zoogeografického členenia terestrického biocyklu patrí skúmané územie do Eurosibírskej podoblasti, provincie listnatých lesov, podkarpatský úsek. (Lukniš a kol., 1972, Hensel, Krno, 2002).

Na území MAS Magura-Strážov sa nachádza veľkoplošné chránené územie (CHKO Strážovské vrchy), ďalej sa tu nachádza 9 maloplošných chránených území a 2 európske chránené územia a taktiež tu nájdeme aj chránené stromy (Kováč a kol., 2018).

Potenciál cestovného ruchu v MAS Magura-Strážov

Územie MAS disponuje mnohými prírodnými, kultúrnymi ale aj inými zaujímavosťami, ktoré výrazne ovplyvňujú jej potenciál. Za hlavný rekreačný potenciál MAS považujeme výskyt geotermálnych vôd, čím sa stáva územie významnou rekreačnou oblasťou. V území nachádzame významné kúpele Bojnice (liečba nervových chorôb a chorôb pohybového ústrojenstva. V MAS sa nachádza aj mnoho chránených území, napríklad územie európskeho významu Strážovské vrchy, ktoré disponuje mnohými biotopmi európskeho významu (bukové a jedľové kvetnaté lesy a mnohé iné). Taktiež sa tu nachádza prírodná rezervácia Temešská skala, ktorá je charakteristická kvôli vrcholovej časti, pozostávajúcej zo strmej skalnej steny, ktorá predstavuje výraznú krajinnú dominantu. Z druhov európskeho významu sa tu vyskytujú: črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), poniklec prostredný (*Pulsatilla subslavica*) a iné, ktorých výskyt na Slovensku nie je zriedkavý.

V MAS sa nachádzajú aj dve vodné nádrže: Vodná nádrž Nitrianske Rudno a Vodná nádrž Kaniaňka, ktoré sú turisticky veľmi zaujímavé, čím poskytujú vhodné podmienky na rekreáciu a oddych.

Nachádzajú sa tu aj podhorské obce, ktoré svojimi podmienkami ponúkajú ideálne prostredie na rozvoj agroturistiky, ako aj vidieckeho cestovného ruchu. Tieto obce ponúkajú zdanlivo neporušenú prírodu, sieť turistických a cykloturistických chodníkov, a mnoho iných zaujímavostí, čím vytvárajú z týchto oblastí atraktívnu lokalitu pre príjemný relax s poznávaním histórie a budovaním národného povedomia (Stratégia CLLD, 2015, Kováč, 2017).

SWOT analýza aktivít MAS Magura-Strážov na rozvoj daného územia

Predložená SWOT analýza (tab. 1) poskytuje prehľadné zobrazenie pozitív a negatív fungovania MAS. Bola vypracovaná na základe rozboru aktuálnej

situácie v území, prírodných podmienok, potenciálu oblasti a predchádzajúcej konzultácie s predsedom MAS a členov verejného sektora.

Tab. 1: SWOT analýza aktivít MAS Magura-Strážov vplývajúcich na rozvoj daného územia

Table 1: SWOT analysis of LAG Magura-Strážov activities influencing development of the area

Silné stránky	Slabé stránky
Región má homogénny charakter z socio-ekonomického hľadiska	Nerovnomerne rozvinutý cestovný ruch v jednotlivých obciach (napríklad Bojnice – nižšia nezamestnanosť)
Rozvoj regiónu ako celku	Nerovnomerné územné rozmiestnenie realizácie projektov a finančných zdrojov
Možnosti čerpania financií z viacerých zdrojov (IROP, PRV)	Zložitý proces získavania finančných zdrojov
Vyvážené zastúpenie sektorov (verejný - starostovia, súkromný - podnikateľské subjekty, občiansky - neziskové a mimovládne organizácie, občania)	Prekážky pri realizácii projektov
Rovnomerné územné rozmiestnenie členov partnerstva	Miera vplyvu jednotlivých členov
Efektívnejšia komunikácia	Nezhody pri rozhodovaní
Jednoduchšie zdieľanie nových poznatkov	Pri veľkom počte členov náročnejšia komunikácia
Účasť jednotlivých členov MAS na iných projektoch a tým podpora rozvoju celého regiónu	Neúčasť prípadne nedostatočná účasť niektorých členov MAS
Organizácia kultúrnych podujatí	Nedostatočná propagácia tradícií
Príležitosti	Ohrozenia
Ochota spolupracovať na rozvoji regiónu	Neochota spolupracovať na rozvoji regiónu
Záujem o ďalšie čerpanie finančných prostriedkov	Nízka miera získavania finančných prostriedkov
Využitie voľných plôch (potenciál) na účely rozvoja cestovného ruchu (napr. agrofarmy – ekoturizmus)	<ul style="list-style-type: none"> Nezáujem jednotlivých subjektov o rozvoj cestovného ruchu Konkurencia atraktívnych lokalít z hľadiska cestovného ruchu Potencionálne ohrozenia a znečistenie životného prostredia
Získanie nových kontaktov na nadviazanie spolupráce	Nedostatočná komunikácia <ul style="list-style-type: none"> Nedostatočná komunikácia a nezhody v zameraní podujatí
Vytvorenie spoločných podujatí	<ul style="list-style-type: none"> Výber miesta pre podujatie Zodpovednosť za organizáciu daného podujatia
Spolupráca s inými MAS a inými organizáciami	Nedostatočná komunikácia, rozdiely v názoroch
Medzinárodná spolupráca so zahraničnými organizáciami (Česká republika)	Prekážky v legislatíve

Výsledky dotazníkového prieskumu v regióne MAS Magura-Strážov

V roku 2015 sa uskutočnil MAS dotazník s 12 otázkami týkajúcimi sa spokojnosti občanov s kvalitou života v regióne (Jakubcová et al. 2016), sociálno-kultúrnym vyžitím. Spolu sa zapojilo do prieskumu 197 občanov (ob.) vo vekových kategóriách 18-24 rokov (27 ob.), 25-34 rokov (39 ob.), 35-49 rokov (55 ob.), 50-60 rokov (53 ob.) a viac ako 60 rokov (23 ob.) (Stratégia CLLD, 2015). Zahnutí boli študenti (15), osoby na materskej dovolenke (6), zamestnaní (132), nezamestnaní (19) a dôchodcovia (25).

Pri otázke týkajúcej sa územia z hľadiska miesta bývania až 157 respondentov označilo možnosť, že územie má krásnu prírodu a čisté ovzdušie, to znamená priaznivé prostredie pre rozvoj turizmu. Až 78% opýtaných tu plánuje zostať aj v budúcnosti a tí, ktorí tak nezamýšľajú uvádzajú ako dôvod nedostatok pracovných miest, čo by však väčší dôraz na turizmus čiastočne riešil. Takmer polovica zúčastnených obyvateľov (42%) hodnotí kultúrno-spoločenské podujatia veľmi pozitívne (oblasť Bojníc a Nitrianskeho Rudna). Vyzdvihnutý bol však nedostatok podujatí pre mladých. Podujatia a prezentácia folklórnych zvykov sú lákadlom nielen pre slovenských návštevníkov ale aj zahraničných cestovateľov (Liu, 2014). Najväčší záujem je o športové aktivity a hudobné vystúpenia. Iba 48 % obyvateľov označilo, že sa zaujíma o dianie v mikroregióne, o niečo menej ľudí (42%) sa zaujíma o dianie najmä v obci, v ktorej žijú. V tab. číslo 1 sú uvedené zdroje, z ktorých informácie o dani získavajú. Výsledky poukazujú najmä na nedostatočný spôsob zdieľania informácií. Tento dotazníkový prieskum dokazuje, že aktivity MAS, ktoré by podporili cestovný ruch, sú v súlade s požiadavkami miestnych obyvateľov.

Graf. 1 : Hlavné zdroje informácií pre miestnych obyvateľov o dani na území MAS Magura-Strážov

Graph 1 : Main sources of information about events for the local residents in the area of LAG

Jedna z otázok sa týkala aj tradícií, ktoré spájajú opýtaných s mikroregiónom. Najčastejšie spomínané boli tradičné podujatia ako stavenie mája, hody, Fašiangy a neoddeliteľná súčasť Slovenského folklóru - ľudové kroje a

piesne, ďalej výstup na Maguru, festival duchov a strašidiel v Bojniciach a výroba skla vo Valaskej Belej. Všetky aktivity sú pri dostatočnej propagácii nepochybne veľkým lákadlom pre turistov.

Aktivity MAS Magura-Strážov v území

Keďže v programovom období 2007-2013 MAS nezískala štatút MAS, boli počas tohto obdobia na jej území realizované predovšetkým projekty, ktorých predmetom bolo hlavne organizovanie kultúrno-spoločenských aktivít a taktiež aj projekty zamerané na budovanie cyklotrás a turistických trás. Ako príklad uvádzame projekt, ktorý sa uskutočnil v máji 2008 a to projekt mapovania cyklotrás v spolupráci s MAS Žiar. Cieľom projektu bolo pripraviť a následne zrealizovať v rámci regiónu ucelenú sieť cyklotrás. Za pomoci TSK sa zrealizovalo dôkladné zmapovanie existujúcich cyklotrás a taktiež sa navrhli potenciálne cyklotrasy v regióne, ktoré by bolo možné pri získaní financií zrealizovať.

Po ukončení programového obdobia 2007-2013 sa zmobilizovali aktéri na území MAS. Tento proces vyvrcholil v roku 2015, od kedy sa stretával prípravný výbor, ktorého aktivity vyústili do návrhu úprav stanov MAS, úprav interných smerníc a ich zosúladenia s požiadavkami systému riadenia CLLD pre programové obdobie 2014-2020. Následne sa schválila Stratégia CLLD pre územie MAS pre programové obdobie 2014-2020 valným zhromaždením združenia. V súčasnosti sa MAS podarilo získať financie na stratégiu a jej fungovanie. Z čoho vyplýva väčšia aktivita MAS v území v rôznych oblastiach, čiže aj v oblasti cestovného ruchu. Návrhy ako by mohla MAS podporiť rozvoj cestovného ruchu uvádzame v nasledujúcej kapitole.

Konkrétne návrhy aktivít MAS Magura-Strážov na podporu rozvoja cestovného ruchu

Po dlhom a náročnom procese sa podarilo získať MAS financie z európskych fondov na jej fungovanie ako aj na rozvoj územia. Na základe tohto úspechu MAS sme navrhli opatrenia na zviditeľnenie daného územia a taktiež sme sa zamerali aj na rozvoj cestovného ruchu. Na zviditeľnenie územia MAS by bolo potrebné vytvoriť informačnú tabuľu, nakoľko v tomto území sa nenachádza ani jedna informačná tabuľa, ktorá by poskytovala aspoň všeobecné informácie o MAS pre návštevníkov, prípadne i pre miestnych obyvateľov. Bolo by vhodné, aby bol pri každej informačnej tabuli umiestnený propagačný materiál, ktorý by informoval návštevníkov o možnostiach v oblasti turizmu a ostatných možnostiach MAS. Tejto problematike sa venovala aj rigorózna práca Geografické aspekty regionálneho rozvoja miestnej akčnej skupiny Magura-Strážov, kde bola navrhnutá takáto informačná tabuľa (Kováč, 2017). Prostredníctvom informačno-

propagačného materiálu vidíme potenciál na zviditeľnenie územia MAS Magura-Strážov.

Na základe dotazníkového prieskumu, kde takmer polovica zúčastnených obyvateľov (42%) hodnotí kultúrno-spoločenské podujatia veľmi pozitívne najmä o oblasti Bojníc a Nitrianskeho Rudna je potrebné do týchto spoločenských podujatí zapojiť aj ostatné obce v MAS. Jednou z možností, ako by sa dalo zviditeľniť územie MAS, vidíme v propagácii mesta Bojnice smerom k MAS a k jej jednotlivým obciam. Mesto Bojnice má nielen regionálny, ale aj národný význam, kvôli jeho kultúrnemu a historickému potenciálu ho navštevuje každý rok veľmi veľa návštevníkov. Preto navrhujeme, aby sa počas týchto významných kultúrnych podujatí v meste Bojnice zvýšila snaha MAS o propagáciu celého územia, a to hlavne v oblasti turizmu a prírodných zaujímavosti, ako aj lokálnych produktoch. A to spôsobom prenosného stánku, ktorý by sa nachádzal v blízkosti Bojnického zámku tak, aby bol dobre viditeľný návštevníkom. Kde by boli umiestnené informačné letáky, ktoré si môže návštevník vziať so sebou. V prípade záujmu o ďalšie informácie by poverená osoba odpovedala priamo na mieste.

Podporovať lokálne produkty v území MAS je veľmi dôležité, pretože takéto produkty sú významné a ich originalitou dotvárajú charakter územia a tým sa podieľajú na rozvoji daného územia ako aj cestovného ruchu. Na základe výskumov Sykala et al. (2015), ktorý bol zameraný na realizované projekty MAS zahŕňajúce lokálne produkty a ich pozitívnych vplyvov na rozvoj vidieka a atraktivitu regiónov, sme sa rozhodli medzi návrhy zahrnúť aj projekt vytvorenia lokálnej predajne, ktorý by poskytol priestor pre predaj lokálnych produktov (potravinárske aj rôzne výrobky) a uľahčil pestovateľom a výrobcam propagáciu a predaj produktov. Podpora produkcie a predaja lokálnych produktov prináša do regiónu hneď viacero výhod. Nielenže sú regióny tak atraktívnejšie pre turistov (gastroturistika, podujatia spojené s lokálnymi produktami), ale poskytujú aj ekonomický profit vo forme pracovných príležitostí a vyšších miezd, pomáhajú chrániť kultúrne dedičstvo a lokálne pestovanie (v najlepšom prípade agroekologické alebo bio pestovanie) prispieva k ochrane krajiny a udržateľnosti.

Napriek tomu, že na území MAS je dostatočné množstvo podujatí, absentuje spoločné podujatie, na ktorom by sa podieľali všetky obce v rámci MAS. Z tohto dôvodu navrhujeme, aby MAS vytvorila v rámci ich možnosti čo najviac takýchto podujatí. Za vhodné miesto uskutočnenia vidíme obec Nitrianske Rudno, konkrétne oblasť pri priehrade. Toto miesto je veľmi vhodné na uskutočnenie daného podujatia, vzhľadom k tomu, že je to kempingová oblasť s dostatočujúcou kapacitou. Na území jednotlivých obcí MAS sa nachádza dostatočné množstvo folklórnych a tanečných súborov, resp. hudobných kapiel, ktoré môžu tvoriť kultúrny základ podujatia. Rovnako by sa mohli prezentovať jednotlivé zvyky a tradície v MAS, ako príklad uvádzame ukážku výroby krištáľového skla. Jeho výroba má veľkú tradíciu v obci Valaská Belá. Táto výroba v súčasnosti upadá, preto považujeme za veľmi dôležité zachovať túto tradičnú výrobu, čo by malo za

následok rozvoj nielen cestovného ruchu ale aj zamestnanosti v MAS, pričom tieto pozitíva potvrdzuje práca Havena et. al (2012) či Panyika et al. (2011), ktoré sa zaoberajú vplyvom kultúrnych podujatí na rozvoj cestovného ruchu.

Záver

MAS Magura-Strážov bola založená v roku 2007 a odvtedy združuje v oblasti členov verejného, súkromného a občianskeho sektora. Bola vytvorená na základe princípu LEADER a jej hlavnou úlohou je rozvoj vidieka v oblasti na okraji pohorí Strážovské vrchy a Malá Magura, ktorá patrí do Trenčianskeho samosprávneho kraja. V roku 2015 MAS Magura-Strážov vypracovala dotazník, ktorý bol vhodným podkladom nielen pre vytvorenie stratégie MAS Magura-Strážov, ale aj pre zhodnotenie spokojnosti obyvateľov, vytýčenie nedostatkov, ktoré pociťujú, ale aj čo považujú za silné stránky územia.

Po analýze literatúry sme zistili, že problematike miestnych akčných skupín sa venujú v odborných publikáciách najmä krajiny ako Poľsko, Španielsko, Taliansko, Slovinsko a Dánsko. Hlavnou témou je fungovanie a problémy, ktoré ovplyvňujú aktivity a výsledky MAS. Napriek tomu, že cestovný ruch môže byť pre rozvoj vidieka veľmi prínosný, publikácie o vplyve MAS na cestovný ruch chýbajú. Tento článok túto medzeru aspoň čiastočne vyplňa.

Súčasnou prácou je taktiež vypracovaná SWOT analýza aktivít MAS Magura-Strážov. Ukazuje mnoho silných stránok ako napríklad jednoduchšia komunikácia a zdieľanie informácií medzi stakeholdermi v území, možnosti spolupráce s inými organizáciami, usporadúvanie podujatí a rozvoj regiónu ako celku, ale aj problémy s tým súvisiace, ako nehody pri rozhodovaní a nerovnomerne rozvinuté územie. Zobrazené sú však aj možnosti pre rozvoj.

MAS Magura-Strážov počas svojho pôsobenia zrealizovala už niekoľko aktivít, ktoré podporujú cestovný ruch. Organizovala viacero kultúrno-spoločenských podujatí a ako úspešný projekt hodnotí mapovanie cyklotrás a turistických trás v spolupráci s Trenčianskym samosprávnym krajom. Nielenže sa zmapovali existujúce cyklotrasy ale boli navrhnuté aj tie potenciálne, ktoré by mohli byť vytvorené v budúcnosti.

Územie sledovanej MAS má veľmi dobré predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. Vyvierajú tu atraktívne geotermálne vody, ktoré sa využívajú na rekreačné účely. Oblasť je hornatá a nachádza sa tu niekoľko chránených území, ktoré poskytujú možnosti na horskú turistiku v zaujímavom prostredí (vyskytuje sa tu napríklad známy črievičník papučkový, Strážovské vrchy sú územím európskeho významu, Temešská skala so strmou skalnou stenou je krajinou dominantou). Vodné nádrže majú široké využitie vrátane športových aktivít a organizovaní kultúrno-spoločenských podujatí ako sú koncerty. Známu obcou sú Bojnice, kde sa nachádzajú kúpele ale aj zoologická záhrada a zámok s mnohými kultúrnymi podujatiami.

Na základe analýzy publikácií o aktivitách, ktoré majú priaznivý vplyv na rozvoj cestovného ruchu a potenciálu územia pre cestovný ruch sme vypracovali návrhy na kroky, ktoré MAS Magura-Strážov môže uskutočniť a ktoré by podporili rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu, medzi ktoré patrí napríklad lepšia propagácia územia prostredníctvom internetových stránok a sociálnych sietí, organizácia podujatí, vytvorenie a inštalácia informačných tabúl a videa, ale aj podpora výroby a predaja lokálnych produktov.

MAS Magura-Strážov má potenciál a možnosti pre aktivity, ktoré by podporili rozvoj cestovného ruchu, je však potrebné udržať pozitívnu spoluprácu medzi členmi MAS, zohľadniť nevyužitý potenciál územia pre cestovný ruch, nadväzovať kontakty s ďalšími organizáciami a vykonávať aktivity, ktoré podporujú najmä trvalo udržateľný cestovný ruch.

Pod'akovanie

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA č. 2/0051/17 financovaného Vedeckou grantovou agentúrou MŠVVŠ SR a SAV Hodnotenie kultúrnych ekosystémových služieb krajiny na báze krajinnoekologických výskumov pre ekologické modely rozvoja cestovného ruchu.

Literatúra

- BOLTIŽIAR, M. 2001. Evaluation of vulnerability of high-mountain landscape on example Velická valley in the High Tatras Mts. In *Ekológia (Bratislava)*. ISSN 1335-342X, 2001, vol. 20, supplement 4, pp. 101-109.
- EURÓPSKA KOMISIA. 2010. Európa 2020. *Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu*. [cit. 2018-09-10]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SK_ACT_part1_v1.pdf
- FURMANKIEWICZ, M. 2012. LEADER+ territorial governance in Poland: successes and failures as a rational choice effect. In *Journal of Economic and Social Geography*. vol. 103, no. 3, pp. 261-275.
- FURMANKIEWICZ, M. 2013. Co-governance or hidden domination of the public sector? The concept of governance in the practice of 'LEADER' local action groups. In *Studia Regionalne i Lokalne*. ISSN 1509-4995, 2013, vol. 51, no. 1, pp. 71-89.
- HAVEN – TANG, C. – JONES, E. 2012. Local leadership for rural tourism development: A case study of Adventa, Monmouthshire, UK. In *Tourism Management Perspectives*. ISSN 2211-9736, 2012, no.4, pp. 28-35.
- HENSEL, K. – KRNO, I. 2002. Zoogeografické členenie. Limnický biocyklus. Mierka 1 : 2 000 000. In *Atlas krajiny SR*. Hrňčiarová, T. (red.). Bratislava: MŽP SR, Slovenská agentúra životného prostredia, 2002. 118 s. ISBN 80-88833-27-2.

- INTEGROVANÝ REGIONÁLNY OPERAČNÝ PROGRAM 2014–2020 (IROP, 2014). 2014. Programový dokument SR.
- JAKUBCOVA, A. – GREŽO, H. – HREŠKOVÁ, A. – PETROVIČ, F. 2016. Impacts of Flooding on the Quality of Life in Rural Regions of Southern Slovakia. In *Applied Research in Quality of Life*. ISSN 1871-2584, 2016, vol. 11, no. 1, pp. 221-237.
- KOLÉNY, M. – BARKA, I. 1984. Fytogeografické členenie Európy. Mierka 1 : 20 000 000. In *Atlas krajiny SR*. Hrnčiarová, T. (red.). Bratislava: MŽP SR, Slovenská agentúra životného prostredia, 2002. 112 s. ISBN 80-88833-27-2.
- KOVÁČ, T. 2017. *Geografické aspekty regionálneho rozvoja miestnej akčnej skupiny Magura-Strážov*. [rigorózna práca]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- KOVÁČ, T. – LACO, I. – TURANOVIČOVÁ, M. – BOLTIŽIAR, M. 2018. Hodnotenie prírodných predpokladov MAS Magura-Strážov pre regionálny rozvoj. In *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách: sborník příspěvků*. Kurdějov 13.-15.6.2018. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8969-3, s. 633-640.
- LAPIN, M. a kol. 2002. *Klimatické oblasti*. Mierka 1 : 1 000 000. In *Atlas krajiny SR*. Hrnčiarová, T. (red.) Bratislava :Slovenská agentúra životného prostredia, 2002. 113 s. ISBN 80-88833-27-2.
- LIU, Y. D. 2014. Cultural events and cultural turism development: Lessons from European Capitals of Culture. In *European Planning Studies*. ISSN 469-5944, 2014, vol. 22, no. 3, pp. 498-514.
- LOPOLITO, A. – NARDONE, G. – SISTO, R. 2011. Towards a Comprehensive Evaluation of Local Action Groups in LEADER Programmes. In *New Medit*. ISSN 1594-5685, 2011, vol. 10, no. 1, pp. 43-49.
- LUKNIŠ, M. a kol. 1972. *Slovensko 2 príroda*. 1 vyd. Bratislava: Obzor, 1972. 920 s.
- METODICKÁ PRÍRUČKA PRE MIESTNE AKČNÉ SKUPINY PRÍSTUP LEADER NR SAMOSPRÁVNÝ KRAJ (Leader SVK, 2010). 2010. [cit. 2018-09-09]. Dostupné na internete: https://www.leadersk.sk/images/prirucky/leader_SVK_konecna.pdf
- MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. (PRV SR 2014-2020). [cit. 2018-09-09.]. Dostupné na internete: <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=47&sID=43&navID2=935>
- NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) č. 1303/2013. [cit. 2018-09-09]. Dostupný na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=celex%3A32013R1303>
- NÁRODNÁ SIEŤ ROZVOJA VIDIEKA SR. (NSRV, 2015a). 2015. CLLD. [cit. 2018-09-09]. Dostupné na internete: <http://www.nsrv.sk/?pl=70>.
- NÁRODNÁ SIEŤ ROZVOJA VIDIEKA SR. (NSRV, 2015b). 2015. *Čo sú MAS*. [cit. 2018-09-09]. Dostupné na internete: <http://nsrv.sk/?pl=19>

- NAVARRO, F. – CEJUDO, E. – MAROTO, J. 2016. Participation of disadvantaged groups and governance in the LEADER and PRODER programmes in Andalucía, Spain. In *Studies in Agricultural Economics*. ISSN 1418-2106, 2016, vol. 118, pp. 47-54.
- NAVARRO, F. et al. 2018. Interpretations of innovation in rural development. The cases of LEADER projects in Lecce (Italy) and Granada (Spain) in 2007-2017 period. In *European Countryside*. ISSN 1803-8417, 2018, vol. 10, no. 1, pp. 107-126.
- PANYIK, E. – COSTA, C. – RÁTZ, T. 2011. Implementing integrated rural tourism: An event-based approach. In *Tourism Management*. ISSN 0261-5177, 2011, vol. 32, pp. 1352-1363.
- PAUL, A. 2015. A comparative analysis of the LAG Tara Oasului and Tara Oltului's management strategies. In *Agricultural Management Strategies in a Changing Economy*. Hershey: Business Science Reference, 2015. ISBN 1466675217, pp. 379-400.
- PETROVIČ, F. – MUCHOVÁ, Z. 2013. The potential of the landscape with dispersed settlement (case study Cadca town). In *Public recreation and landscape protection - with man hand in hand : Conference proceedings*. Brno 1.-3.5.2013. Brno: Mendlova univerzita, 2013. ISBN 978-80-7375-746-5, s. 199-204.
- PISANI, E. et al. (eds.) 2015. *Social capital and local development*. Cham: Springer International Publishing AG, 2015. 516 p. ISBN 978-3-319-54276-8.
- PROGRAM ROZVOJA VIDIEKA 2014-2020 (PRV). [cit. 2018-09-10]. Dostupné na internete: <http://www.apa.sk/index.php?start&navID=496>
- STRATÉGIA MIESTNEHO ROZVOJA VEDENÉHO KOMUNITOU (STRATÉGIA CLLD) MIESTNEJ AKČNEJ SKUPINY MAGURA-STRÁŽOV 2014-2020. 2015. 217 s.
- SYKALA, L. – DEJ, M. – JARCZEWSKI, W. 2015. Distribution of LEADER support designed to local agricultural products in Poland. In *Agricultural Resources, Governance and Ecology*. ISSN 1462-4605, 2015, vol. 11, no. 2, pp. 123-142.
- THUESEN, A. A. 2010. Is LEADER Elitist or Inclusive? Composition of Danish LAG Boards in the 2007–2013 Rural Development and Fisheries Programmes. In *Sociologia Ruralis*. ISSN 1467-9523, 2010, vol. 50, no. 1, pp. 31-45.
- VOLK, A. – BOJNEC, Š. 2014. Local action groups and the LEADER co-financing of rural development projects in Slovenia. In *Agricultural Economics – Czech*. ISSN 0139-570X, 2014, vol. 60, no. 8., pp. 364-375.
- WISTEROVÁ, A. 2016. *Verejno-súkromné partnerstvá: Miestne akčné skupiny (MAS)* [cit. 2018-09-09]. Dostupné na internete: <http://casopisgrant.sk/verejno-sukromne-partnerstva-miestne-akcne-skupiny-mas/>
- ZÁKON č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov.

IMPACT OF LOCAL ACTION GROUPS TO SUPPORT OF TOURISM DEVELOPMENT – CASE STUDY LOCAL ACTION GROUP (LAG) MAGURA-STRÁŽOV

Summary

Since LAG Magura-Strážov was founded in 2007, it has been merging members of public, privat and civil sectors in the area. The LAG is based on LEADER principle and its main focus is development of countryside in the territory that is part of Trenčiansky autonomous region, on the edge of the mountines Strážovské vrchy and Malá Magura. In 2015 LAG Magira-Strážov elaborated a questionair that is a suitable base not only for creation of LAG strategy, but also for evaluation of local population satisfaction, setting out of shortcomings they had been experiencing and what they consider as advantages of the area

According to analysis of literature we had made we came to a conclusion that the scientific publications that are focused on LAGs comes mainly from Poland, Spain, Italy, Slovenia and . The main topics are LAGs functioning and problems that are impacting their activities and outcomes. Even though tourism could be really beneficial for rural development, research papers discussing this topic are missing. This article partly fills the gap in research.

SWOT analysis of LAG Magura-Strážov activities is part of our work too. It is showing many strenghts, for exmaple easier comunication and sharing of information between stakeholders in the area, opportunities for cooperation with different organizations, organization of events and development of region as a entirety, but also relaated problems as disagreements in decision-making and unevenly developed districts. It is displaying also opportunities for development

LAG Magura-Strážov has already implemented some activities that support tourism. Several socio-cultural events were organized. The project of mapping of bike and hiking trails in cooperation with Trenčiansky autonomous region is considered as really succesful. Not only existing trails were mapped but also some potential ones have been proposed and with enough funds could be established in the future.

The area of the studied LAG has good assumptions for development of tourism. Atractive geothermal waters rise here and are used for recreational purposes. The reagon is mountainous and many protected areas are located here that provide many opportunities for hiking in an interesting environment (Lady's Slipper Orchid-Cypripedium calceolus occurs here, Strážovské vrchy is an area of european significance, Temešská skala with its steep rock wall is a landscape dominat). Water tanks have a wide use including sport activities, and providing suitable space for events as for example concerts. Really popular is the commune Bojnice where spa health resorts are located and the oldest zoo in Slovakia with castle (a place for many cultural events) are nearby.

Based on analysis of publications focused on activities supporting development of tourism and potential of the area for tourism, suggestions of activities that the LAG could realize for better support of sustainable tourism development were proposed. For example better propagation of the region via websites and social networks, even organization, creating and installation of information boards and videos as well as support of production and sale of local products.

LAG Magura-Strážov has potential and possibilities for activities that can support development of sustainable tourism. However, it is needed to maintain positive cooperation of the LAG members, take into account unused potential of the region for tourism, establish contacts with more organizations and highly prefer activities that support mainly sustainable tourism.

RNDr. Tomáš Kováč

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre
Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
E-mail: tomas.kovac@ukf.sk

Mgr. Ivan Laco

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre
Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
E-mail: ivan.laco@ukf.sk

Mgr. Michaela Kalivodová

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre
Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
E-mail: michaela.kalivodova@ukf.sk

Prof. PhDr. RNDr. Martin Boltiziar, PhD.

Ústav krajinej ekológie SAV Bratislava – pobočka Nitra
Akademická 2, 949 01 Nitra
E-mail: martin.boltiziar@savba.sk